

У ГЛИБ ВІКІВ

ЛИСТ ГЕТЬМАНА І.МАЗЕПИ ДО ЦІСАРЯ ЙОСИФА І

Ясновельможніший, всемогутніший і неперевершений Римський імператор, а також король Угорщини і Чехії тощо.

Всемиловитий пане.

Ваша Імператорська Величність зберігає у всемиловитій пам'яті те, що також стало досить відомим усього християнству, що особливим Божим Провидінням обраний і достойним чином благословенний найвищим генералом і командувачем понад 40.000 бойового війська запорозьких козаків і належних їм провінцій, я мав лише єдину і найголовнішу турботу і справу протистояти не тільки невірющим татарам та іншим ворогам християнства, захищав й оберігав від них християнські кордони, а також у самому християнстві протистояв ворогам Його Царської Величності, мого Всемиловитого пана і усіх його друзів, сусідніх можновладців, і у цьому протистоянні тим ворогам повсякчас піддавав небезпеці добро і життя своєї власної особи і підданих мені козаків і сподіваюсь на те, що усе християнство оцінить мою невтомну вірність і постійну відданість; оскільки як по відношенню до Його Царської Величності, мого Всемиловитого пана, так і особливо по відношенню до Вашої Імператорської Величності і до вищого глави християнства постійно всіма справами виказував неупереджені свідчення прихильності, то Ваша Імператорська Величність, надасть мені Високою Імператорською Милістю те, про що я так багато бажав, оскільки Ваша Імператорська Величність, надає таку християнську батьківську турботу і милість не тільки у Священній Римській Імперії, а й у приналежних християнам територіях, свіжим і ясним свідченням якого є московський князь Меншиков, який милістю Вашої Імператорської Величності став князем Священної Римської Імперії.

Цей славний та інші подібні приклади в Росії привертають і знаходять справжню підтримку всіх істинних добродійників у християнстві Вашій Імператорській Величності і тим самим служити добром і життям вищому ерцгерцозькому дому, щоб певною мірою покладатися на частку вищої Імператорської милості.

Хоча мої нація і рід не мають щастя перебувати безпосередньо під настановами і наказами Вашої Імператорської Величності, я все ж таки тішуся тим, що я, як ніхто у світі, перебуваю у відданості й постійному щирому служінні Вашої Імператорської Величності, що я завжди засвідчував при всіляких okazіях, моя совість може бути чистою.

Відповідно до усього зазначеного і, оскільки Милість Вашої Імператорської Величності завжди безмежна і охоплює увесь світ, я дозволив собі Вашу Імператорську Величність покійно просити милостиво надати мені Високе достоїнство Князя Священної Римської Імперії і по сьому дозволити виготовити відповідний Імператорський диплом, а оскільки я не маю спадкоємця, то моєму племіннику, дійсно підпорядкованому мені генералу у Польщі Войнаровському Мазепі, надати також князівське достоїнство і розповсюдити його на продовжувачів його роду.

Я живу втішними сподіваннями і надією на те, що Ваша Імператорська Величність прийме близько до серця вищевикладені мотиви і те, що я разом із своїми козаками хочемо у всіх випадках виступати і в майбутньому діяти як форпост усього християнства, це моє покійне прохання приймете милостиво і Вашою Імператорською Величністю мені відповідним чином задовольните, а я поряд із покійним проханням засвідчую постійну вірність і відданість та покійну повагу.

Вашій Імператорській Величності

Покійний Іван Мазепа

Його Царської Величності таємний радник і генерал, Рицар Московського ордена Св. Андрія, гетьман і вождь запорозьких козаків

Мазепа - Князівська регалія, зареєстровано 1 вересня 1707 р.

Одержано і занесено в книгу

Дата: 1 вересня 1707.

Шьонборн.

Князівський статус тільки для його особи.

Відень, 1 вересня 1707.

Князь Мазепа Іван - російський таємний радник, генерал, князь і вождь козаків¹.

- Римської Величності, а також
Угорщини і Чехії королівської Величності
покірно надаю мос, Івана Мазепи, прохання
про надання достоїнства імперського князя.

Переклав з німецької Володимир Дятлов.

1. Текст-оригінал вміщено у додатках книги Т.Мацьківа «Гетьман Іван Мазепа в західноєвропейських джерелах 1687-1709» (Київ-Полтава, 1995. - С. 241-242).

о. Юрій Мицик

ТРИ СЮЖЕТИ ПРО ГЕТЬМАНА МАЗЕПУ

I.

3 незнаних листів І. Мазепи.

Під час підготовки до друку 20-томного зібрання творів відомого українського історика Д. І. Яворницького науковцями Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України (вже побачили світло два перших томи) почалася також звірка текстів джерел, опублікованих вченим. Насамперед це стосується матеріалів фонду 124 («Малороссийские дела») Російського державного архіву давніх актів у Москві, якими Яворницький активно користувався. При цьому були виявлені незнані раніше документи і самого Мазепи (збереглися, як правило, в перекладах московських дяків), і ті, що стосуються його діяльності, наприклад, листи В. Кочубея, Л.Полуботка та ін. У них йдеться головним чином про підготовку до Другого Кримського походу 1689 р. та про зведення фортець у гирлі р. Самари. Три з таких листів (з додатками), адресовані фавориту царівни Софії князю Василю Голіцину та його брату Олексію, пропонуються нижче. Лист під № 1 (від 29.08.1688 р., з додатками 1-3, 8) друкувався свого часу Д.І.Яворницьким⁽¹⁾, але з певними скороченнями і тому наводимо текст повністю). Відзначимо, що додаткові листи під №№ 4 (про дискусію щодо часу преосуществлення Святих Дарів), 5 (про Другий Кримський похід), 6 (про залишення Мазепою військ для оборони на Орлі та Ворсклі), 7 (про заготовку сіна над Ворсклою), 9 (про вдову переяславського полковника Думитрашка Райчі) були опубліковані раніше В. Станіславським⁽²⁾. Інші два листи (№№ 2-3) є дуже стислими і містять тільки привітання адресатам, але й вони потрібні для надання належної повноти публікації всієї документальної спадщини Івана Мазепи. Відзначимо тільки, що публікація текстів здійснена на підставі загальноприйнятих правил, про які ми неодноразово писали на сторінках «Сіверянського літопису», нами розкривалися титла, а пропущені літери були взяті у круглі дужки, літера «ять» передається як «і». Незначні фрагменти тексту, які не вдалося прочитати, позначені знаком: (...)»*.

* * *

№ 1

1688, вересня 8-9 (серпня 29-30). - Під Царичанкою. - Листи І. Мазепи до князя В.В.Голіцина і лист генеральній старшині до того ж.

«Божию м(и)л(о)стию...(далі йде звичайний титул царів Івана, Петра та царівни Софії - Ю. М.) ближньому боярину и дворовому воеводе, ясневелможному кн(я)зю Василью Васильевичю Голицину, ц(а)рственныя болшыя печати и государственных великих и посолских діл оберегателю и намістнику новгородцкому, моему зіло м(и)л(о)стивому г(о)с(по)д(и)ну, приятелю и м(и)л(о)стивому бл(а)годетелю, желателное мое и помысленных благ приятственное посылаю поздравление и смиренно челом бью.

Премного и всеусердно о сем радуясь, что на возвышение славы и чести пресветлїйших

Примітки:

1) Эварницкий Д.И. Источники по истории запорожского казачества. - Владимир, 1888.

2) Листи Івана Мазепи. - К. - Львів, 2002. - Т. 1. - С. 219-220.